

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK ve ÇANAKKALE SAVAŞLARI
ARAŞTIRMA MERKEZİ
Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı

Yıl : 9 Sayı : 10-11 Bahar Güz 2011

Çanakkale
The Turkish
Araştırmaları
Yearbook of
Türk Yıllığı
Gallipoli Studies

ATATÜRK VE ÇANAKKALE SAVAŞLARINI ARAŞTIRMA MERKEZİ

Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi (AÇASAM), 1992 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı olarak kurulmuştur. Merkezin amacı, Atatürk'ün Çanakkale Savaşları'ndaki rolü, bu savaşların Türk ve dünya tarihindeki yeri, önemi konularını araştırmaktır. Bu alanda yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış, belge ve eserleri toplayıp bir arşiv ve kitaplık oluşturmak, yayınlar yapmak, bilimsel toplantılar düzenlemek ve bu amaçlarla, yurtiçi ve yurtdışındaki resmi kurum ve üniversitelerle işbirliği yapmaktır.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi bugüne kadar ulusal ve uluslar arası düzeyde çeşitli toplantılar düzenlemiş, bu toplantılarda sunulan tebliğlerin yanı sıra Çanakkale Savaşları tarihiyle ilgili kitaplar da yayımlanmıştır. Bunlar Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nden temin edilebilir.

1999 yılından itibaren, Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi tarafından gerek Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) ve gerekse diğer üniversite öğrencilerine, Gelibolu Yarımadası Savaş Alanları ve Şehitliklere yapılan gezilerde, olanaklar ölçüsünde rehberlik hizmetleri sunulmaktadır.

Ayrıca Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi, çeşitli resmi ve özel kurumlara, Çanakkale Savaşları Tarihi ve Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nı ilgilendiren konularda, danışmanlık hizmetleri de vermektedir.

AÇASAM' ın son etkinliği ise, Çanakkale Savaşları tarihi ve Çanakkale ile ilgili bilimsel araştırmalara yer verecek Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı (The Turkish Yearbook of Gallipoli Studies) adlı, yıllık bir akademik çalışmayı başlatmak olmuştur. Yıllık 18 Mart 2003'te, ilk sayısıyla yayın hayatına başlamıştır.

**ABOUT THE ATATÜRK AND GALLIPOLI CAMPAIGN RESEARCH
CENTRE
AT ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY**

The Atatürk and Gallipoli Campaign Research Centre (AÇASAM) was founded in 1992 under the administration of the Rectorate of Çanakkale Onsekiz Mart University (ÇOMÜ). The aim of the Centre is primarily to research all aspects of the Gallipoli Campaign and its significance in Turkish and world history, together with the decisive role played by Mustafa Kemal (Atatürk) in the campaign. We have recently decided to broaden the scope of research coordinated by the Centre to include other aspects of the history of the Çanakkale region, the results of which can be seen in the contents of the present Yearbook.

With these aims in mind, the Centre organises conferences in conjunction with institutions and universities in Turkey and abroad and gathers documents and books from inside and outside Turkey for its archive. AÇASAM also publishes, in English and Turkish, Gallipoli conference proceedings which may be obtained by writing to the address given.

Since 1999, the Centre has been involved in organising and guiding trips to the Gallipoli battlefields and memorials for students at ÇOMÜ and other universities. In addition, the Centre also acts in a consultative capacity to institutions and private organisations on topics related to the Gallipoli Campaign and Gallipoli National Park.

The latest initiative of AÇASAM has been the commencement of an annual academic study, the *Turkish Yearbook of Gallipoli Studies*, that will give space to scholarly historical research into the Gallipoli Campaign and Çanakkale region. The first issue of the Yearbook came out on 18 March 2003. The second issue presents expanded coverage on different aspects that we hope will meet with interest and encourage further inter-disciplinary and inter-university ventures in the future.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Müdürlüğü

Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ
Çanakkale Savaşlarının 96 ncı Yılı
Yıl : 9 Sayı : 10-11 Bahar- Güz 2011

SAHİBİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Müdürlüğü
(AÇASAM) Adına

EDİTÖRLER

Rektör Prof. Dr. Sedat LAÇİNER
Prof. Dr. Ahmet Mete TUNCOKU
Yrd. Doç. Dr. Mithat ATABAY

HAKEM KURULU

Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ
Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskişehir
Prof. Dr. Ali Osman UYSAL
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale
Prof. Dr. İzzet ÖZTOPRAK
Ankara Üniversitesi, DTCF, Ankara
Prof. Dr. Zafer ÖNLER
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale
Prof. Dr. Musa ÇADIRCI
Ankara Üniversitesi, DTCF, Ankara
Prof. Dr. Tülay UĞUZMAN
Başkent Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Ankara
Prof. Dr. Nurettin ARSLAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale
Prof. Dr. Ahmet ÖZGİRAY
Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İzmir (emekli)
Prof. Dr. Murat TÜRKEŞ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale.
Doç.Dr. Rüstem ARSLAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale.
Doç. Dr. Mehmet Fatih YAVUZ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale.
Yrd. Doç. Dr. Mithat ATABAY
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale.
Yrd. Doç. Dr. Muhammet ERAT
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çanakkale.
Yrd. Doç. Dr. İsmet GÖRGÜLÜ
Başkent Üniversitesi, Ankara.

ISBN 975- 8100.30.0

ÇANAKKALE ARAŞTIRMALARI TÜRK YILLIĞI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	1
Çanakkale Eski Merkez Hastanesi (Chanakkale Former Central Hospital.....)	3-24
Senem Yiğit KAHRAMAN	
Çanakkale Muharebelerinde Cephe ve Cephe Dışında Sağlık Hizmetleri (Front and Front-Line Health Services Outside The Battle of Chanakkale.....)	25-70
Ahmet ESENKAYA	
Balkan Savaşları Sırasında Çanakkale Bölgesinde Faaliyet Gösteren Hilal-i Ahmer Hastaneleri (During The Balkan Wars in the Chanakkale Region Activity That Hospitals	
Hilal-i Ahmer (Red Crescent.....)	71-86
Mithat ATABAY	
Erenköy Hastanesi ve Troia Kazıları (Erenköy Hospital and Archaeological Studies in Troia	87-94
Rüstem ARSLAN	
Büyük İskender'in Troas'ta İzlediği Rota ve Granikos Savaşı (The Route of Alexander the Great on the Troad and Granicus Battle)	95-108
Reyhan KÖRPE	
Milli Mücadele Sırasında Yunanlıların ve İtilaf Devletlerinin Çanakkale Bölgesinde Savaş Hukukuna Aykırı Davranışları Hakkında Kısa Notlar	109-126
Barış BORLAT	
Gelibolu Hatıratı (Gallipoli Memoirs.....)	127-152
Kaymakam Mehmet Emin Bey	

Baskı

Pozitif Matbaa

Çamlıca Mah. 145. Sk. No: 10/16, 06200Yenimahalle / Ankara

Tel: 0312 397 00 31 • pozitif@pozitifmatbaa.com

SUNUŞ

2011 yılında Çanakkale Savaşlarının 96'nci yıldönümü olması yanında Çanakkale Eski Merkez Hastanesi'nin de kuruluşunun 140'ncı yılıdır. O nedenle **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı'nın** 10'uncu ve 11'inci sayılarını tek bir ciltte ve özel sayı olarak sunmaya karar verdik.

Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı'nın bu cildinin ana konusunu o nedenle hastanelere ayırdık. Senem Yiğit Kahraman Çanakkale Eski Merkez Hastanesi konusunda uzun ve zahmetli bir çalışmadan sonra tamamladığı yüksek lisans tezini bir makaleyle bizimle paylaştı. Çanakkale Savaşları sırasındaki sağlık hizmetleri konusunu Ahmet Esenkaya kapsamlı bir biçimde belgelere dayanarak kaleme aldı. Balkan Savaşları Sırasında Gelibolu ve Çanakkale bölgesinde Kızılay'ın hastaneleri ve faaliyetleri arşiv vesikalarıyla Mithat Atabay tarafından ele alındı. Rüstem Arslan ise Kırım Savaşı sırasında Erenköy'de İngilizler tarafından kurulan hastaneyi ve bölgedeki Troia kazılarını ele aldı. Büyük İskender'in Granikos Savaşı ve Çanakkale bölgesinde izlediği rota ise Reyhan Körpe tarafından incelendi. Son olarak 1910-1911 yıllarında Mehmet Emin Bey tarafından yazılan Gelibolu Hatıratı adlı eserin transkripsiyonu da Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı'nda yer aldı.

Yıllığımızın bu özel sayısında; değerli araştırmacıların ilgi ve beğeniyle okuyacağınıza inandığımız değerli araştırma – incelemeler yer almaktadır. Sizlere sunduğumuz bu çalışma ile temel amacımız olan; **Çanakkale Savaşlarının bilimsel, yansız ve doğru bir şekilde araştırılıp bilinmeyen yönlerine ışık tutmak** ilkemiz doğrultusunda, biraz olsun katkıda da bulunabildiğimize inanıyoruz.

Yıllığımızın bu sayısının hazırlanıp yayınlanmasında; değerli çalışmalarlarıyla bizlere destek veren araştırmacılar başta olmak üzere, emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Saygılarımızla...

Dr. Mithat ATABAY

Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını
Araştırma Merkezi Müdürü

ÇANAKKALE ESKİ MERKEZ HASTANESİ (KALE-İ SULTANIYE HASTAHANE-İ ASKERİYYE)

Senem YİĞİT KAHRAMAN

Y. Mimar Restoratör, İstanbul Teknik Üniversitesi

ÖZET

Osmanlı son dönemine ait hastane binalarımızın, çoğu günümüze harap durumda gelebilmiştir. Yapıldığı döneme ait birer belge niteliğindeki tarihi hastanelerin sayısı oldukça azdır. Bu çalışmada Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti dönemine tanıklık etmiş olan önemli bir anıtın şu andaki durumu, koruma altına alınabilmesi için gereken önlemler araştırılmıştır. Çanakkale Eski Merkez Hastane'nin (Kale-i Sultaniye Hastahane-i Askeriyye) geçmişı araştırılmış, korunup, geleceğe aktarılabilmesi için gerekli müdahaleler projelendirilmiştir. Binanın sistem detayları ve kullanımına dair izlerin yanı sıra her türlü belge, yazı ve fotoğraf bu çalışmaya yön vermiştir. Çanakkale Eski Merkez Hastane şu anda metruk durumdadır ve tehlike arz etmektedir. Günümüze gelene değin defalarca bombalanmış, yangınlar ve deprem geçirmiştir. 1915 Çanakkale Savaşı'ndaki bomba etkisi şu an bina sahasında gözle görülebilmektedir. Bombanın etkisi ile dikdörtgen avlulu binanın kuzey ve batıdaki kolları, çökmüş ve yıkılmıştır. Ahşap çatı iskeletinden geriye, yangınların etkisiyle, sadece küçük parçalar kalmıştır. Dolayısıyla yıllardır çevresel iklim koşullarına karşı da korumasız olduğundan, sıcak – soğuk döngüleri, kar, yağmur, rüzgâr etkileriyle binada kullanılan taşlar ve harçlarda kayıplar oldukça fazladır. Binanın görece daha sağlam kalabilen doğu ve güney kolları 1960'lara kadar kullanılmıştır. Bu süreç içerisinde birtakım onarımlar yapılmaya çalışılmıştır. İç mekânlara yer yer çimento katkılı sıva yapılmış, döseme üzerine beton dökülmüştür. Çimento eski taş ve harç ile hiçbir